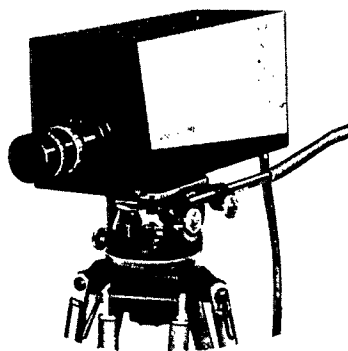

Fjernsyn og sprog i Grønland

af Inge Kleivan

Sommeren 1970 deltog repræsentanter for store dele af den grønlandske befolkning i en konference i Holsteinsborg med det formål at diskutere Grønlands fremtid. Konferencen formede sig som en understregning af viljen til at bevare den grønlandske identitet. Bl.a. diskuterede man den indflydelse, fjernsynet muligvis kunne få. Det hedder i referatet fra konferencen: „man kræver, at der sørges for, at der uddannes grønlandsk sprogede TV-folk før TV-indførelse i hjemmene. I den sammenhæng mener man, at man ikke bør være blind for TV's uheldige konsekvenser, som kan bestå af det danske sprogs anvendelse som hovedsprog i TV-udsendelserne i manglen på grønlandsk sprogede fagfolk på området. Dette vil nemlig blot tromle det grønlandske sprog og den grønlandske levevis ned.“

Men TVs sejrindtog i Grønland var allerede indledt, uden at hverken befolkningen eller politikerne havde fået diskuteret, om man overhovedet ville have fjernsyn på daværende tidspunkt, og hvordan fjernsynet kunne bruges, hvis man planlagde på forhånd. De første

regelmæssige fjernsynsudsendelser var nemlig allerede begyndt i Godthåb den 1. januar 1970; det første år havde „Godthåb lukkede telenet“ 115 medlemmer, hovedsagelig danskere. I de følgende år blev der oprettet private TV-foreninger i så godt som alle byer og også i enkelte bygder, og over halvdelen af medlemmerne er nu grønlændere.

Men samtidig med udbygningen af fjernsynet hævdede der sig fortsat enkelte advarende røster. „Avatak“, organ for „Unge Grønlænderes Råd“ i København bragte således i 1973 (nr. 2) en artikel af Isak Kleist i anledning af forlydender om, at det TV-udvalg for Grønland, som ministeren for kulturelle anliggender havde nedsat i 1971, ville prioritere TV fremfor et påtænkt radioprogram 2 i Grønlands radio: „På et tidspunkt, hvor man endnu ikke har en ren grønlandssproget radio, er man godt på vej til at indføre TV, hvortil man ikke engang har uddannede grønlændere. Det betyder, at „moder“ Danmark, plejedatter af EF, igen skal til at berige os med en flok udsendte, som på en eller anden måde skal „overflødiggøre“ sig

selv. Det statsdrevne TV bliver nemlig ligeså pære dansk, som det nuværende småkapitalistisk dominerede luksus-TV. Derfor vil det kun være tilegnet højst 20 pct. af den „samlede vestgrønlandske befolkning“.

Fjernsynet i Grønland er organiseret således, at de lokale grønlandske TV-foreninger har kontaktmænd i Danmark, som optager et udvalg af udsendelserne på bånd fra dansk fjernsyn og i nogle tilfælde også fra svensk og tysk fjernsyn, og som derefter sender dem med luftpost til Grønland. Nogle af TV-foreningerne producerer også selv lejlighedsvis enkelte programmer, både grønlandske, danske og dobbeltsprogede, og der er også udsendt enkelte programmer lavet i Danmark specielt for Grønland. Fjernsynsforeningerne samarbejder ved at udveksle lokalt producerede programmer.

Det sker også, at et program sendes både i en dansksproget og en grønlandssproget version, som det f. eks. er tilfældet med de to programmer, som ministeriet for Grønland har lavet for at informere om olieeftersøgningen ved den grønlandske vestkyst, og som i år vises i de lokale TV i Grønland.

Dobbeltsprogede programmer kan foregå med tolk, når en eller flere af de medvirkende ikke selv behersker begge sprog. I en omtale i „Sermitsiak“ den 28. juni 1974 af den første dobbeltsprogede udsendelse optaget i Danmark på bestilling af Godthåb TV-forening, hedder det: „Programmet, der blev vist i tirsdag, virkede lidt dødt – men det vil et dobbeltsproget program vel altid gøre.“ Det drejede sig iøvrigt om et 40

minutters langt program om koncessionsbetingelserne for olieeftersøgning i Grønland med deltagelse af Grønlandsministeren og de to grønlandske folketingsmænd. „Sermitsiak“ roste Godthåb TV for dette initiativ, der blev betegnet som et skridt videre på vejen til et grønlandsk fjernsyn.

Men der er langt igen til bare en nogenlunde ligelig fordeling af de to sprog i fjernsynet. De grønlandssprogede programmer er kun en dråbe i havet, og foreløbig sendes de mange danske og udenlandske programmer også uden nogen form for grønlandsk oversættelse. De grønlandssprogede seere får kun den støtte, der ligger i programoversigten.

Siden januar 1976 har „Atuagagdliutit/Grønlandsposten“ (A/G) søgt at hjælpe lidt ved at give en kortere dobbeltsproget omtale af nogle af de programmer, som skal sendes i den kommende uge i Godthåbs TV. Dette materiale hentes hovedsagelig fra danske aviser, hvor det har været bragt i forbindelse med udsendelsen af de pågældende programmer i det danske fjernsyn.

Der er kun to blade, som regelmæssigt bringer TV-programmer. Det er A/G og „Sermitsiak“, som er blandt de få blade i Grønland, som udkommer hver uge; de bringer begge den kommende uges program for Godthåb lukkede TV-net. Mens det kun er på dansk i det sidste blad, bringes programmet både på dansk og grønlandsk i A/G.

Nogle steder vises der af og til udsendelser med svenske undertekster, fordi de er tappet fra svensk fjernsyn.

GODTAV

FREDAG DEN 8. OKTOBER

15,30 (F) Dig og dyrene
Uhuul! — om Dupond og Dupond,
to forældreløse ungheuer, som
vi følger fra de er helt små —
og til de kan sættes i frihed.
15,30 TV-avisen
20,00 (F) Husk licensen
20,05 (F) Naturkalenderen
Denne gang om jagt og blyfor-
giftning.
20,20 (F) De gode gamle dage
21,10 (F) tungfortunik isligssuak
Den blålejede stat.
TV-spil af Charlotte Strandgaard.
Instruktion: Jens Christian
Schmidt. Scenografi: Gurt Hvild.
Komponist: Rasmus Lyberth.
Teknisk tilrettelæggelse: Knud
Frank.
Personerne:
Ingrid Eriksen Helga Ringe
Svend Eriksen Frits Helmuth
Kim Eriksen Harald Sandborg
Samuel Petersen Oline Ellestad
Hanne-Pavia Rosling
Katrine Petersen
Johanne Petrusen
Panik Petersen Jens Mikkelsen
Ole Eriksen Jesper Christensen
Marianne Lauridsen
Torse Damsholt
Ingrid har været gift i 18 år med
den dansk håndværker. Hun har
ikke tænkt så meget på, at hun
er grønlander, men en dag går
det op for hende, at der må gives
andre mål for hende end at være
den perfekte danske husmor.
22,35 SLUT.

LØRDAG DEN 9. OKTOBER

15,00 (F) VM i landeveiscykling
16,45 P.A.U.S.E.
19,00 (F) Legestue
19,30 TV-avisen
20,00 (F) Husk licensen
20,05 (F) Lurifax
20,45 (F) Danmark om storborg
M/S "Arladne" runder Danmark
med et filmhold ombord og be-
søger nogle af de havnebyer og
egne, der omtales i de mange
serier, viser og valser, som har
tilknytning til hav og strand, sø-
mandsliv og fiskerliv. Gæster
ombord er bl. a.: Ove Verner
Hansen, Finn Nielsen, Carl Niel-
sen og Benny Hansen.
21,30 (F) McCloud
"Hajens nat".
22,10 SLUT.

SØNDAG DEN 10. OKTOBER

15,00 (F) En verden i krig
(genuds. fra onsdag).
15,35 (F) Vore skikkelser og væsen
(genuds. fra tirsdag).
16,45 P.A.U.S.E.
19,00 (F) Pas på skildpadden
Russisk film i tre afsnit om en
klasse, der har en skildpade
som kæledyr. I første afsnit skal
drengen Vova på hospitalet, men
han har svært ved at sige farvel
til skildpadden. Tekstet for børn.
19,30 TV-avisen
20,00 (F) Husk licensen
20,05 (F) To hjul og mange heste
Forbrugerradaktionen ser på mo-
torcykler og motorcyklekørsel,
der efter års stilstand atter har
fået et stort opsving. Redigeret
af TV-forbrugerredaktionen.
20,35 (F) Pigerne fra Rochefort
"Les Demoiselles de Rochefort",
fransk musical fra 1967.
Takket være kærligheden knyt-
tes skæbnerne til sammen i en
lille by — undertiden så sindrigt,
at det lyder som et eventyr.
22,40 SLUT.

TIRSDAG DEN 12. OKTOBER

19,15 (F) Legestue
19,45 (F) Malerkiarnaxaok —
Nu er det tid
(genuds. søndag d. 11. oktober)
Grønland — set med grønlandske
øjne
Udtrykket er et gammelt fanger-
udtryk og indeholder, at der er
godt fangstvejr i dag. Nu må der
handles. Det unge Grønland har
taget det op for at fortælle, at
nu er det tid — til en nyvurde-
ring af, hvad et grønlandsk Grøn-
land er — til en ny rolle til dan-
ske i Grønland — til hjemme-
styre.
Filmfotograf: Frode Jensen. Lyd:
Keld Ove Hansen. Manuskript:
Aksigslak Møller. Tilrettelæggel-
se: Aksigslak Møller, Aase Holm
og Else Lidsgaard.
20,50 (F) Sommerminder
21,25 (F) Sagen Jane Horney
Et svensk program om en af de
uopklarede sager fra besættel-
sestiden: likvideringen af Jane
Horney i januar 1975.
22,35 TV-avisen
22,55 SLUT.

ONSDAG DEN 13. OKTOBER

18,15 (F) Broen
(genuds. 17. oktober)

En historie om en 12-årig drengs
kamp for at vinde sin ny far-
venetkab og at tilpasse sig det
hårde liv på landet i Amerika
i begyndelsen af det 18. århund-
rede.

20,00 (F) En verden i krig
(genuds. d. 17. oktober).
Operation Barbarossa.
Pagten mellem Tyskland og
USSR havde tjent sit formål —
nu vender Hitler sig mod dette
enorme land i sin higen efter
"Lebensraum" og indleder det
blodigste landslag i historien.
De tyske styrker fejrer gennem
Rusland og står i løbet af få
måneder udenfor Moskva. Men
da sætter den russiske vinter ind
— og general Zhukov indleder
sit uventede modangreb.
21,20 TV-aktuel
22,05 TV-avisen
22,35 SLUT.

TORSdag DEN 14. OKTOBER

19,15 (F) Legestue
19,45 (F) Tranemosen
(gen. til d. 28. september).
20,30 (F) Musik i skoven
21,35 TV-avisen
22,02 (F) Trav-Derbyet 1976
22,15 SLUT.

FREDAG DEN 15. OKTOBER

19,15 (F) Godnat
19,35 (F) De gode gamle dage
20,30 (F) Husk licensen
20,35 (F) Columbo
22,15 TV-avisen
22,45 SLUT.

LØRDAG DEN 16. OKTOBER

19,15 (F) Kikkassen
19,45 (F) Huset på Christianshavn
20,15 (F) Gyng med Kai Løvring
Vi skal opleve Kai Løvring som
sanger, bugtaler, parodist og re-
vykuespiller i et tilbageblik
over årene, der er gået siden
han startede som pianist på Øre-
rundsbladen. I øvrigt medvir-
ker: Willy Rathnov og Poul
Godskes orkester.
21,00 (F) Når bare vi sammen
"The Wild West Show", engelsk

TV-serie i seks dele. Manuskript:
Colin Welland. Instruktion: John
Mockenzie. Danske tekster: Kai-
ja Hein.
1. Du er en flink fyr, Terry.

Personerne:
Terry Peter Armitage
Tony Ken Hutchison
Harry Johnnie Allan
Mick Freddie Fletcher
Chas Paul Luty
Ned Barry Hart
Ron Noel Cameron
Ken Robert Booth
Gerry Colin Jones
Reg Paul Connolly
Johnnie Niall Padden
Nellie Pat Wallis
Arthur Tony Heath
Sheila Sharon Duce
Enid Madge Hindle
Linda Liz Goulding
Efter fem år som holdkaptajn
har Ned Hilton trukket sig til-
bage og hans efterfølger vil
blive udpeget på klubbens snar-
lige årsmøde. Tony Gaines er
favorit, da han er en af klub-
bens bedste og mest respekterede
spillere.
21,35 (F) George Gerswin special
22,50 TV-avisen
22,20 SLUT.

SØNDAG DEN 17. OKTOBER

15,00 (F) Broen (genudsendelse)
15,45 (F) En verden i krig
(genudsendelse)
16,40 (F) Malerkiarnaxaok —
Nu er det tid
(genudsendelse).
19,15 (F) Godnat
19,45 (F) Hob Hood i del
Robin Hood Martin Potter
Lady Marion Diane Keen
Sheriffen af Nottingham
Paul Darrow
Dronning Eleanor
Yvonne Mitchell
Richard I. Michael-John Jackson
Prins John David Dixon
Lille John Conrad Asquith
20,40 (F) Sommerminder
21,15 TV-avisen
21,45 (F) VM i 100 m sandbane
22,35 SLUT.

Ugebladet „Sermitiax“s TV-program for ugen d. 8.-17. oktober 1976.

Det kan give problemer for de grønlan-
dere, som kan dansk, for det at kunne
dansk er ikke ensbetydende med også at
kunne læse svensk. Det går som regel
lettere for danskerne, der i mange til-
fælde er vant til svensk fjernsyn fra
Danmark.

Enkelte steder vises der som nævnt
også programmer, der er tappet fra tysk
fjernsyn. En seer i Egedesminde kriti-
serede i „Avangnâmioq“ nr. 7 1976, at
den slags „fordummelsesprogrammer“
vælted ud over de sagesløse seere: „Ind-

rømmet — tyskerne kan lave godt TV.
Men hvorfor pokker skal vi så absolut
kun få vist deres shows, der alle er ens,
når man har set det første. Alle smiler,
eller synger eller også tales der med ri-
vende hast. At både sangtekster og tale
er totalt ligegyldigheder er så en helt
anden ting. Hvormange kan forstå no-
get af det?“

Men det er sjældent, at danskere i
Grønland får et glimt af, hvad det vil
sige at se udsendelser, som man ikke for-
står af sproglige grunde, sådan som store

dele af den grønlandske befolkning gør det aften efter aften.

Ligesom der er danskere, der har svært ved at acceptere den måde, der vises film på i Grønland med ganske enkelte korte grønlandssprogede indslag, så er der også de, der er utilfredse med de få grønlandssprogede indslag i fjernsynsudsendelserne. Et eksempel: lederen af Godthåb lukkede Telenet, Helge Krogh, oplyste i et interview i „Sermitsiak“ den 20. april 1973, at halvdelen af de daværende 1132 medlemmer var grønlandssprogede, og at man i årets første 14 uger havde sendt 274 timers TV, hvoraf 10 timer og 20 minutter, d.v.s. 3,5 procent var selvproduceret. Et enkelt af disse programmer var dansksproget, 8 var dobbeltsproget og 9 rent grønlandssproget. Helge Krogh udtalte: „Der er danskere, der har truet med at melde sig ud af foreningen på grund af de 3,5 procent selvproducerede programmer, vi viser. For ikke så længe siden ringede en fremtrædende dansker her i Godthåb og spurgte, om vi ikke kunne genudsende et program, som han ikke havde fået set. Jeg måtte beklage, hvorefter han sagde, at det var da bedre at genudsende et sådant program end at sende de der grønlandssprogede programmer. Alt dette er udtryk for forkælelse og for, at man har glemt, hvor man befinder sig. Man kan simpelthen ikke være sådan noget bekendt. Jeg tror da heller ikke, at nogen vil stå offentlig frem og sige disse ting.“

Når danskere går forholdsvis stille med dørene med den irritation, som nogle føler, hænger det sammen med, at de trods alt har en fornemmelse af,

at det ikke er en politisk acceptabel holdning.

Kravet om at yde større service overfor grønlandssprogede seere, som jo betaler kontingent på lige fod med de, der forstår dansk, er bl. a. blevet fremført ved adskillige generalforsamlinger i TV-foreningerne, og det er også af og til kommet til udtryk i læserbreve i den lokale presse.

I et indlæg i „Sermitsiak“ den 11. januar 1974 skrev landsrådsmedlem Jonathan Motzfeldt: „Det er på tide, at man fra foreningernes side viser oprigtig vilje til at tage hensyn til grønlandsktalende medlemmers medleven. I øjeblikket er situationen den, at det kun er de dansk-talende, man tager hensyn til. Man burde have sat som en klausul fra ministeriets side i sin tid, da man gav grønt lys for etablering af lokale fjernsynsstationer, hvorledes man fra foreningens eller foreningernes side havde tænkt sig betjening af grønlandsktalende medlemmer.“

Jonathan Motzfeldt slår her ned på noget meget centralt, nemlig den manglende debat og planlægning før TV blev indført.

En side af, hvad det ville betyde for mange mennesker at høre grønlandsk talt i fjernsynet, afspejles i et lille indlæg af Malene Olsen i „Ausiak“, den grønlandssprogede avis i Egedesminde, den 27. februar 1976, hvor hun refererer til udsendelserne om Tientsin-akrobaterne fra folkerepublikken Kina: „Jeg så med glæde i TV en kinesisk kvindelig speaker i udsendelserne om de meget dygtige akrobater, og jeg fik det indtryk, at hun var stolt! Hvorfor? Fordi hun brugte

det sprog, som hun har brugt fra fødslen af!“

De, der så disse udsendelser, vil uden tvivl huske ikke bare de fremragende artister, men også speakeren, som talte med en lysende begejstring. Når man ikke er vant til at høre sit eget sprog talt med en sådan selvfølge, som den kinesiske pige gjorde det, ja, dårligt nok har hørt det talt i TV, så er det forståeligt, at pigens optræden kan tolkes som stolthed over at benytte sit eget sprog, uanset hvor mærkeligt andre folk kan synes, at det lyder. Sproget opfattes som det vigtigste symbol på ens etniske identitet, og retten, muligheden og viljen til at benytte det, udtrykker, at man er stolt af sin identitet.

Gennemgående synes grønlænderne at have været meget tilbageholdende med at fremsætte kritik af tingenes tilstand; de fleste synes at have accepteret fjernsynsforeningernes forklaring om, at det af økonomiske grunde foreløbig desværre ikke har kunnet lade sig gøre at forsyne programmerne med grønlandsk oversættelse.

Der er naturligvis programmer, som f. eks. det med de kinesiske artister, hvor den sproglige kommentar er ret underordnet. Det gælder også mange sportsudsendelser, selv om en leder i „Avang-nâmio“, nr. 6 1976, som er skrevet i begejstring over transmissionen af vinterolympiaden, dog nok skyder et godt stykke over målet, ved at udtale i forbindelse med et forslag om at indføre fjernsyn til bygderne: „Gjorde det så meget, at det rent sprogligt kom til at knibe, når man tager i betragtning, at mange, mange fjernsynsudsendelser ikke

nødvendigvis kræver sprogkunderskab, billederne taler for sig selv.“

Men i de allerfleste TV-udsendelser taler billedet ikke for sig selv; hvis man vil have noget ud af det i retning af, hvad produceren havde tænkt sig, så er det nødvendigt at forstå de sproglige indslag.

Som de følgende eksempler viser, hænder det en sjælden gang, at grønlændere, hovedsagelig dobbeltsprogede grønlændere, offentligt fremsætter kritik af, at specielle udsendelser kun er blevet bragt på dansk. F. eks. kommenterede Martha Labansen i et indlæg i „Sermit-siak“, 25. maj 1973, den første af Else Lidegaards tre udsendelser om grønlændere i Danmark, som var lavet til Danmarks fjernsyn, men som i høj grad også havde interesse for grønlændere i Grønland, således: „Hvor er det dog ærgerligt, at der ikke er lavet grønlandsk tekstning, men Godthåb lukkede Telenet fortrækker åbenbart at bruge penge til farvebåndsmaskine fremfor til tekstmaskine.“

Det næste eksempel drejer sig om børneudsendelser vist i Holsteinsborg i julemåneden 1974; De var tilmed optaget i selve byen. En grønlandsk mor sendte i den anledning et læserbrev til lokalavisen „Paorto“, den 20. december 1974, som blev bragt under overskriften: „Grønlandske børn sat udenfor“: „I slutningen af november blev der i fjernsynet reklameret for en udsendelse „Julekalenderen“, der er lavet lokalt. Der var mange forventningsfulde børn, der købte den reklamerede julekalender i forretningerne – og de talte dagene til fjernsynets julekalender skulle

begynde. Reklameudsendelsen blev tolket, og vi forældre glædede os derfor til at se en grønlandsk udsendelse, som vore børn kunne få glæde af, der har jo her i byen aldrig været grønlandssproget udsendelse udover „skatteoplysning“. Det var skuffende for os forældre at se, hvor hurtigt børn blev træt af udsendelsen, efter et par udsendelser gik det op for de grønlandske børn, at de var blevet taget ved næsen, eftersom samtlige udsendelser var dansksprogede, og det sprog, som blev brugt, bestemt ikke var passende selv for de grønlandske børn, som har lært noget dansk.“

Det tredje eksempel gælder en udsendelse, som det ifølge læserbrevsskribenten, Jørgen Labansen, havde været særdeles relevant at oversætte til grønlandsk set på baggrund af den aktuelle politiske situation. Brevet blev bragt på de nye radio- og TV-sider i A/G 8. januar 1976: „Den 5. december var der i Nûk TV en udsendelse, der hed: Jamen, se nu Færøerne. Udsendelsen var som alle andre genudsendelser fra Danmark, uden tekst og tale, der gjorde det muligt for ikke-dansk-talende at forstå den. Udsendelsen var meget tankevækkende, og i disse hjemmestyreforberedelsestider, hvor man går ud fra, at der vil blive indført hjemmestyre efter færøsk mønster, er det mærkeligt, at man ikke fra politisk hold forlanger, at sådanne oplysende udsendelser bliver versioneret til grønlandsk. På den måde ville de ikke-dansk-talende få mulighed for selvstændigt at vurdere de ting, man snakker så meget om, ud fra noget, der ikke er produceret af Grønlands radio eller andre grønlandske medier.“

I den betænkning, som Det grønlandske TV-udvalg afgav i 1975 blev det fremhævet, at TV efter udvalgets mening „både kan og bør spille en meget stor rolle inden for den del af oplysningsarbejdet, som fritids- eller voksenundervisningen udgør“ (s. 59), og udvalget forestillede sig en grønlandsk produktion af undervisningsprogrammer. Men der er mange skær i søen, før man når så langt. Det er ikke så ligetil at skaffe et tilstrækkeligt antal grønlandske TV-medarbejdere.

TV-betænkningen diskuterer iøvrigt ikke sprogproblemerne nærmere, men nøjes med nogle „almindelige bemærkninger“: „En overførelse af de danske TV-programmer til de grønlandske fjernsynsskærme uden en eller anden form for sproglig bearbejdning ville ikke harmonere med tidens almindelige indstilling, som går i retning af bevarelse af den grønlandske egenart, styrkelse af grønlandsk selvbestemmelse og reduktion af den danske indflydelse.“ (s. 37).

Men hvad kan det så sprogligt komme til at betyde, at man nu så længe har haft et fjernsyn, hvor det danske sprog dominerer, og formodentlig vil dominere længe endnu?

Den gamle forestilling om at grønlanderne kunne forøge deres dansk kundskaber ved at se danske film og film med danske tekster, blev aktuel igen med indførelse af fjernsynet: „Ønsket om at forstå de dansksprogede udsendelser ville være det skønneste motiv i verden til at lære dansk, og selvfølgelig vil et grønlandsk TV være spækket med en effektiv, intensiv, morsom og fiks danskundervisning, sikke muligheder der er

med et publikum, der er det mindst forventede i verden.“ (Kithy Lindstrøm i en artikel i A/G den 20. marts 1970).

Den daglige dosis dansk over længere tid vil næppe undlade at have en vis effekt, hvis man skal dømme ud fra erfaringerne i Danmark, hvor folk der regelmæssigt ser svensk fjernsyn bliver gode til at forstå svensk tale- og skriftsprog, og folk, der regelmæssigt ser tysk fjernsyn, får færdighed i at forstå tysk talesprog. (Derimod har de kun få muligheder for at se tysk skriftsprog på skærmen, for udenlandske programmer synkroniseres i almindelighed i tysk fjernsyn). Men svensk og tysk og dansk ligner hinanden, og det gør dansk og grønlandsk ikke, når vi ser bort fra en vis mængde låneord, og det er betydeligt lettere at finde ud af, hvad der siges på et nært beslægtet sprog, end på et sprog, der er så forskelligt fra grønlandsk som dansk, også selv om folk er motiveret til at prøve at forstå et dansksproget fjernsyn.

Det er derfor muligt, at fjernsynet allerede nu har haft den virkning, som vil kunne blive forstærket i de kommende år, at det er de, der kan en del dansk i forvejen, der virkelig får deres dansk-kundskaber forøget, d.v.s. først og fremmest evnen til at forstå talt og skrevet dansk, mens de, der kun kan lidt dansk, ikke vil lære noget videre sprog af at se fjernsyn. Resultatet kan blive en uddybning af kløften mellem dobbeltsprogede grønlandere og grønlandere, som næsten ikke kan dansk.

Hertil kommer, at det sprog, der anvendes i fjernsynet, er det sprog, som middelklassen i Danmark anvender, og

det vil sige, at der også indenfor den gruppe grønlandere, der regnes for dobbeltsprogede, kan blive tale om en forståelses- og kundskabskløft.

Problemet med at folk ikke rigtig forstår, hvad der egentlig foregår på fjernsynsskærmen, og hvilke hovedideer, der ligger bag de enkelte programmer, er jo ikke bare et grønlandsk problem. Det kendes hvor som helst på kloden, hvor folk har fjernsyn. Her skal bare henvises til nogle resultater fra Danmarks Lytter- og Seerundersøgelser, hvor man prøvede at belyse, hvad danskere med forskellig uddannelse fik ud af et engelsksproget program med danske tekster om Vietnam et år efter fredsaftalen.

Resultatet var, at kundskabskløften mellem de højt uddannede og de lavt uddannede synes at være blevet yderligere øget, for de, der vidste noget om forholdene i forvejen, vidste endnu mere efter at have set programmet, mens de, der ikke vidste noget om det i forvejen, heller ikke syntes at være blevet klogere af at se programmet, og det var tilmed den sidste gruppe, som gennemgående så mest TV. Sprogkundskaber og færdighed i at læse hurtigt spillede også en rolle for resultatet, for de højt uddannede havde de bedste engelskkundskaber og havde træning i at læse hurtigt, mens flere af de lavtuddannede simpelthen ikke kunne nå at læse de danske tekster, og de havde ingen eller kun ringe støtte i den engelske tale.

Undersøgelsen blev refereret i A/G den 22. juli 1976 uden kommentarer. Kun overskriften henledte opmærksomheden på, at der kan være tale om til-

svarende forhold i Grønland: „Fjernsynet udvider uddannelseskløften. Dansk TV-undersøgelse giver stof til eftertanke for landsrådets TV-projekt – fjernsynets informationsværdi højest tvivlsom.“

Det er blevet hævdet, at den dansk-sprogede dominans i fjernsynet kan få en så afgørende betydning, at den ikke bare vil resultere i, at grønlænderne lærer dansk, men også i, at det grønlandske sprog går sin undergang i møde.

Således advarede f. eks. A/Gs redaktion den 9. oktober 1975 landsrådet mod at gå ind for en kostbar udbygning af TV med en række begrundelser, hvoraf den første drejede sig om selve det grønlandske sprogs eksistens. En TV-ordning med en massiv påvirkning med dansk sprog „vil blive dødsstødet mod det grønlandske sprog.“

Det kan naturligvis diskuteres, om det er berettiget eller ej på en så bestemt måde at sætte lighedstegn mellem fjernsynets påvirkning og det grønlandske sprogs uddøen, som A/Gs redaktion gør i den ovenfor citerede kommentar. Det er formodentlig at tilskrive fjernsynet for meget magt. Problemstillingen er mere realistisk, når man ser fjernsynet som én af de vigtigste faktorer, der kan tænkes at virke i denne retning.

Men det er også blevet sagt, at i det øjeblik man begynder at oversætte programmerne til grønlandsk, så må man også gøre sig det klart, at så begynder den fremmede kulturpåvirkning først for alvor. Som det er nu, hvor mange hverken forstår lyden eller teksten, er den fremmede påvirkning trods alt begrænset.

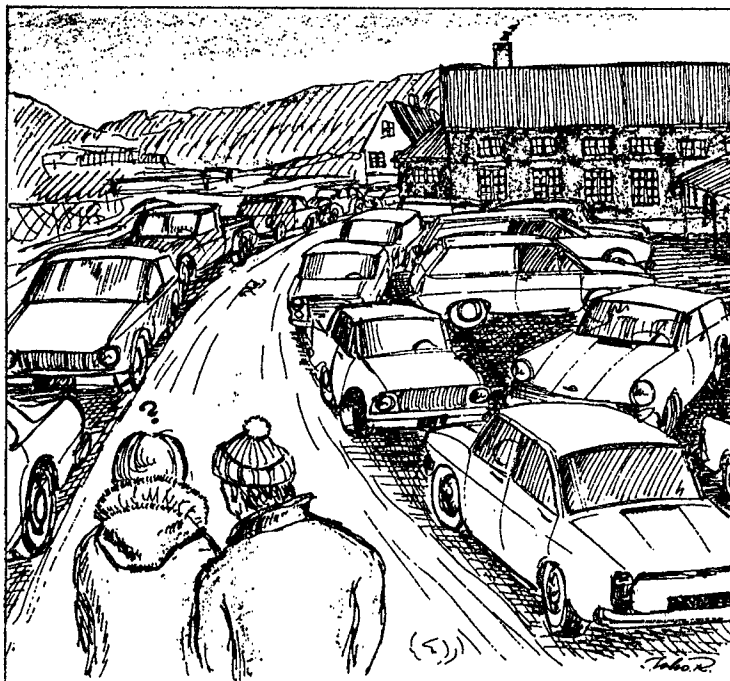
Det er ikke hensigten her at gå i de-

taljer med hensyn til hele det store problemkompleks i forbindelse med fjernsynets betydning i positiv eller negativ retning. Den mest negative form for kulturpolitik man kan føre, synes dog at være den ikke at give folk mulighed for at forstå, hvad der egentlig er meningen med de billeder, som de stirrer på aften efter aften.

Der er måske nogle, som undrer sig over, at folk, som af sproglige grunde har begrænset udbytte af at se fjernsyn, alligevel anskaffer sig et apparat og tilbringer meget tid med at se på skærmen, men som det er blevet sagt af Piet Hein i en kronik i Weekendavisen den 19. marts 1976 om „Viljens paradox“: „Hvad er et TV-apparat? Det er et apparat, ved hjælp af hvilket vi kan høre TV – men det er også et apparat, som gør det vanskeligt for os at la' vær' at høre TV,“ eller måske snarere se TV.

Når det idag fra forskellig side hævdes, at store dele af den grønlandske befolkning er passive, og f. eks. ikke er interesseret i at diskutere og tage stilling til aktuelle samfundsproblemer, kan det måske have en vis forbindelse med den dominerende plads, som det fremmed-sprogede fjernsyn har fået i mange hjem. Vi er ikke uvant med at høre skrækberetninger fra USA, hvor fjernsynet beskyldes for at være ved at forandre amerikanerne til en nation af robotter, som gennemsnitlig, påstås det, tilbringer mere end seks timer daglig foran fjernsynsskærmen. Slet så galt er det jo ikke i Grønland, men også der er det billede, som seerne får af livet, ikke særlig realistisk, og dette kan yderligere blive

Forsidetegning fra Julianehåb Avis, 2. november 1973, med følgende undertekst:
 Tænk at der er så mange biler i Julianehåb; - er man ved at danne en lokalafdeling af FDM?
 - Næh, det er bare fjernsynsforeningen, der har generalforsamling ...

forstærket på grund af den manglende sproglige forståelse.

Hvis programmerne i større udstrækning blev versioneret til grønlandsk, ville folk få noget bedre muligheder for at få et dybere indblik i forholdene andre steder i verden, og større sproglig forståelse ville forhåbentlig også føre til, at folk i højere grad ville kunne se sammenhængen mellem tingene og ville føle sig motiveret til at tage stilling til noget af det, som de bliver præsenteret for på skærmen.

Også brugen af anmeldelser ville kunne få nogle til at reflektere mere over, hvad de har fået ud af et fjernsynsprogram. Fjernsynsseerne er i den henseende ringere stillet end seerne i Danmark. Fordi der ikke findes nogen dagspresse i Grønland, er aviserne udelukket fra at bringe regelmæssige TV-anmeldelser af gårsdagens udsendelser. TV-anmeldelser er godt stof i danske aviser, for det virker engagerende at læse en velformuleret mening om noget, som man selv lige har haft lejlighed til

at danne sig en mening om. Selv om læserne ikke har mulighed for at føre en dialog med anmelderen, måske lige bortset fra de få, som skriver læserbreve, så kan man blive opmuntret til at diskutere sagen med andre. Det er en temperamentsag, om man nyder mest at få sin egen mere eller mindre klart formulerede opfattelse af et program bekræftet, eller at se et andet synspunkt udtrykt, som enten får en selv til at skifte mening, eller som ægger til modsigelse. Selv om det ikke lader sig gøre at overføre denne form direkte til Grønland, så ville det dog være muligt regelmæssigt at kommentere udvalgte TV-programmer i ugeaviserne og i de lokalaviser, som kun udkommer hver 14. dag eller en gang om måneden.

Man kan også forestille sig muligheden af at etablere et samarbejde med radioen, så der hver dag blev brugt f. eks. 5–10 minutter til at omtale gårsdagens TV-program i Godthåb, ikke bare de mere oplysende programmer, men naturligvis også underholdningsprogrammerne. Vanskeligheden ved en sådan ordning ligger i, at de forskellige TV-foreninger i Grønland ikke sender samme program samme aften. Andre steder ville en sådan TV-anmeldelse derfor virke som en forhåndsomtale, som tilmed ikke ville være lige aktuel alle vegne, og det måtte præge formen. Men så længe programmerne ikke er oversat til grønlandsk, må en forhåndsomtale over lydradioen vel også siges at være mere påkrævet end en omtale af programmer, som allerede er blevet vist.

I artiklen om „Film og sprog i Grønland“ i „Grønland“ nr. 3 er der nævnt

forskellige muligheder, der tager et rimeligt hensyn til begge sproggrupper i Grønland, når det gælder forevisning af film. Disse metoder er også aktuelle, når det gælder fjernsynsudsendelser. Der starter nu forsøg med at versionere forskellige kategorier af TV-udsendelser til grønlandsk, bl. a. „Huset på Christianshavn“. Blandt de første udsendelser, som versioneres til grønlandsk, er Charlotte Strandgaards nye TV-spil om grønlandere i Danmark. Her taler personerne iøvrigt også delvis grønlandsk, som er teksten til dansk.

Men at versionere bare en del af fjernsynsprogrammerne til grønlandsk vil beklageligvis betyde, at man binder værdifuld dobbeltsproget arbejdskraft til at formidle en fremmed verdens ikke altid lige værdifulde produkter, og udelukker de pågældende fra f. eks. at bruge deres tid til at producere grønlandske programmer.

Det er ikke alene de offentlige filmforevisninger, som fjernsynet har vist sig som en farlig konkurrent til. Fjernsynets indførelse er også sket delvis på bekostning af radioen.

Dette er så meget mere beklageligt, fordi man med radioen har en klar sprogpolitik, som favoriserer grønlandsk. Man stiler mod en fordeling af talestoffet med 80 % på grønlandsk og 20 % på dansk (et mål, som man dog ikke har nået helt endnu), ud fra den betragtning, at Grønlands radio er et vigtigt led i folkeoplysningen, og at dansksprogede har meget lettere end grønlandssprogede ved at skaffe sig læsestof samt høre fjernsyn på deres eget sprog. Kun nyhedsudsendelserne er undtaget fra denne

kvoteordning. Fordelingen er her 50 % på dansk og 50 % på grønlandsk. Argumentet for denne ligestilling er, at danskerne, uanset om de talmæssigt er i mindretal, har lige så stort behov som grønlænderne for aktuelle nyhedsudsendelser.

I den tidligere omtalte artikel i A/G, hvor redaktionen advarede mod at satse på en meget kostbar udbygning af fjernsynet i Grønland, var en af de begrundelser, der blev fremført, at det ville forringe radioens betydning: „Forslaget om at pumpe de mange millioner ud til TV river grundlaget væk under Grønlands radio, hvis programmer allerede i dag i stor stil sendes ud til lukkede højtalere, fordi folk hænger ved fjernsynsskærmene i aftentimerne. Det forekommer fantastisk, at man – før Grønlands Radio overhovedet har fået en chance for at fungere efter hensigten – som ved en pludselig indskydelse vender sig mod et helt nyt og langt mere kostbart medie, der bliver en ødelæggende konkurrent for radioen.“

Noget andet er så, at mange mennesker simpelthen slukker for lydsiden på fjernsynet, som de ikke forstår, og hører musikprogrammer eller andet i radioen, mens billedsiden på fjernsynet kører videre, men det kan jo næppe siges at være den bedste måde at se fjernsyn og høre radio på.

Da betænkningen fra Det grønlandske TV-udvalg forelå på dansk og grønlandsk i 1975, blev den kort forelagt i Det grønlandske landsråds forårssamling, men den egentlige debat fandt først sted i efterårssamlingen et par uger efter, at den redaktionelle advarsel havde været trykt i A/G. Hovedspørgsmålet,

som landsrådet skulle tage stilling til, var, hvilken af de foreslåede løsninger vedrørende udbygningen af fjernsynet, man skulle vælge, men flere af medlemmerne benyttede lejligheden til at understrege ønsket om mere brug af det grønlandske sprog i fjernsynet, og TV blev betegnet som et farligt redskab mod det grønlandske sprog. Også ved landsrådets møde i foråret 1976, hvor udbygningen af TV igen blev diskuteret, lagde flere af talerne vægt på ønsket om, at udsendelserne blev versioneret til grønlandsk.

Et af fremtidsperspektiverne går ud på, at den enkelte seer ved at trykke på en knap selv kan vælge mellem et grønlandssproget og et dansksproget program. Et andet fremtidsperspektiv kommer til udtryk i et debatoplæg, som er udarbejdet af en grønlandsk og en dansk lærer, Adam Nielsen og Sven Ole Jørgensen, og som er refereret i A/G den 26. august 1976. Det er et forsøg på at få den debat igang om de overordnede principper for TV i Grønland, som ikke fandt sted ved TVs indførelse, men som stadig er aktuel, nu hvor folk har deres egne erfaringer at bygge på.

For at muliggøre en stor grønlandsk produktion af TV-programmer foreslås det i debatoplægget, at produktionssystemerne decentraliseres, og at programoptagelserne baseres på frivillig, ulønnet arbejdskraft med støtte af det faste personale ved de lokale studier. Det må være et hovedprincip bag organiseringen af TV i Grønland, hedder det i debatoplægget, „at det er en absolut nødvendighed, at en meget stor del af de programmer, som bliver udsendt på Grøn-

land, er produceret på Grønland af grønlændere, og at udsendelserne beskæftiger sig med stofområder, der vedrører grønlandske forhold belyst ud fra en grønlandsk synsvinkel – således, at kun de normer og holdninger, som grønlænderne ønsker, nyder fremme.“

En sådan vision kan på nuværende tidspunkt synes næsten lige så urealistisk som den førstnævnte om frit valg mellem en dansksproget og en grønlandssproget kanal. Selv om flere af de private grønlandske TV-foreninger allerede har produceret enkelte programmer, så må man se i øjnene, at den begrænsning, som ligger i de økonomiske og ikke mindst de menneskelige ressourcer, gør det vanskeligt virkelig at grønlandicere det grønlandske fjernsyn med programmer produceret i Grønland. Der synes da heller ikke at være mange, som vover at stille store forventninger til, at der vil ske en afgørende ændring i forbindelse med den kommende hjemmestyreordning. Skulle det lykkes, ville der være tale om et ret enestående fænomen, for det er jo ikke bare grønlandsk TV, der domineres af udenlandske programmer, det samme gælder dansk TV, ja, selv fransk TV, som har tre konkurrerende kanaler, har fornylig fået en henstilling fra præsidenten om at prøve at være lidt

mere kreativ i stedet for at køre så mange amerikanske serier.

Det må naturligvis også være målet i Grønland inden for en overskuelig fremtid at producere flere TV-programmer, og det skulle være overkommeligt at forsyne en rimelig del af de danske og udenlandske programmer med grønlandsk tekst eller tale.

Hvis man erkender, at fjernsynet er kommet for at blive, og at mulighederne for at grønlandicere det er begrænsede, og hvis man finder denne situation utilfredsstillende, så kunne man jo overveje en meget simpel forholdsregel, der ikke ligefrem løser alle problemer, men i hvert fald reducerer dem noget. Man kunne simpelthen begrænse sendetiden. Hvis man lokalt blev enige om det, ville det give større mulighed for at vælge mellem det forhåndenværende materiale, og dermed lidt større mulighed for at styre de påvirkninger, som fjernsynet udsætter folk for. Ideen vil uden tvivl blive mødt med indvendinger om, at det må da være folks egen sag, man kan jo bare slukke for fjernsynet. Men så enkelt er det jo bare ikke. Og hvorfor skal sendetidens længde også nødvendigvis være en tilstræbt kopi af det danske fjernsyns?